

# 17. Festival Pranger: O meji v pesniških zbirkah Iztoka Osojnika, Braneta Senegačnika in Lucije Stupice



ODPRI GALERIJO

*O poezji se mora govoriti, četudi z masko. FOTO: NINA MEDVED/PRANGER*



Peter Semolič

07.07.2020, 07:00



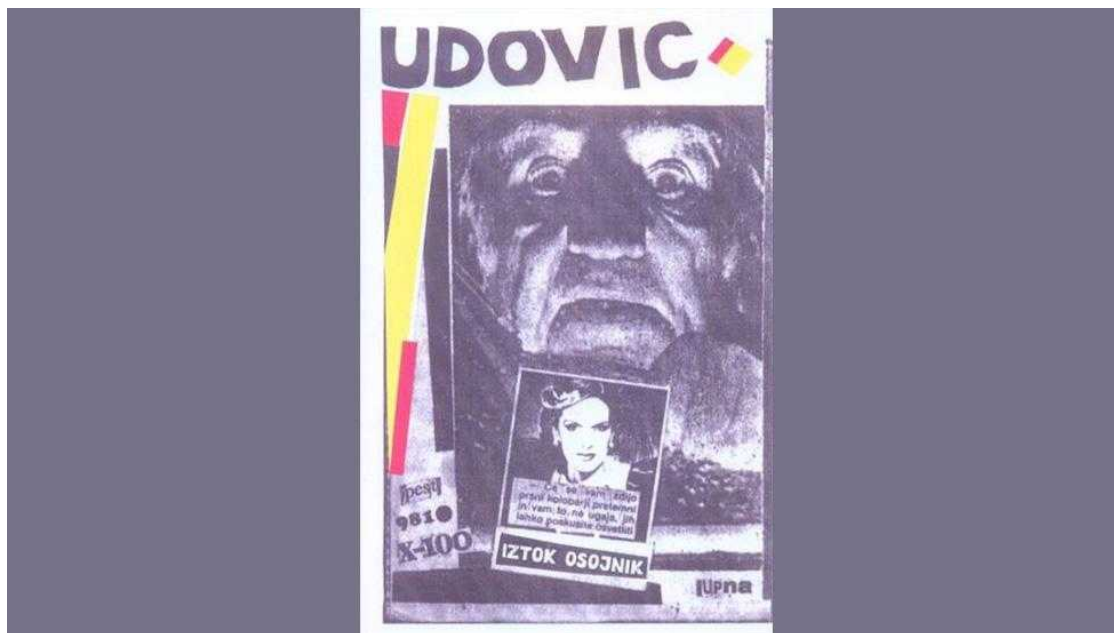
## Peter Semolič je izbral pesniške zbirke Udovic, Pogovori z nikomer in Točke izginjanja

---

Na prvi pogled se morda zdi, da je pojem meje poeziji tuj, saj naj bi ta težila k svobodi. Vendar pa temu ni čisto tako. Meja je namreč pogoj, da pesem sploh nastane. Ko pesnik, pesnica sedeta k pisanju, se srečata s potencialno neskončnim listom papirja. V to neskončnost zapišeta prvi verz in s tem oddelita prostor pesmi od brezbrežnosti, ki ga oklepa. Potegneta mejo. Mejo pojmem kot materialno in kot takšna je stvar tehnike, torej naučljivega, ter zaobjema tako znanje in obvladovanje pisave kot tudi poznavanje nekaterih bolj specifičnih pesniških tehnik, postopkov, oblik ...

### Iztok Osojnik: Udovic

Iztok Osojnik v zbirki Udovic določi mejo zelo natančno: "... pozabil sem/pisati v tercinah, ampak takoj sem pomislil nanje // ker sem ugotovil, da je lažje brati/dolge pesmi/v tercinah, ujamejo nek ritem dihanja ..." (Zvečer je začelo deževati ...)



### EBESEDE

Pesnik si je torej določil okvir, ta okvir so tercine. Zapolnjevanje izbranega okvira lahko da pesem, vendar pa še ne da poezije. Namreč kolikor je meja pogoj, da se pesem vzpostavi na način pesmi, toliko je tudi ovira, da bi zadihala prek lastnih mej. Toda pesnik tudi pove, da občasno pozabi na svojo odločitev za tercine in prav tam in takrat se pesem zgodi na način poezije. Če je meja pogoj za nastanek pesmi, potem je prestop meje pogoj za nastanek poezije. Prestop meje na eni ravni potegne za sabo prestop meje na drugih ravneh – v zbirki Udovic smo tako nenadoma in brez najave soočeni z lirskim jazom ženskega spola. In ni slučaj, da ravno v pesmi, v kateri beremo: "Pesem ne teče, kot sem upala, morda je temu krivo to./da ne pišem v tercinah, ampak v kvadru besed ..." (Oda za Peta Townshenda in Jima Morrisona) Pesmi v zbirki Udovic gradijo na prestopanju meje, mej in na sprotne refleksiji teh prestopov: ob navedenih dveh, so tu še prestopi med različnimi žanri (lirskim verzom sledijo refleksivni verzi in obratno) in jezikovnimi zvrstmi (od nizkih do visokih), pesnik pa se venomer "poigrava" tudi z mejo med avtorjem in možnim bralcem, bralko, ki ju spušča v svojo pesniško delavnico, ju nagovarja, z njima deli svoje misli o pravkar napisanem itd. – Udovic je tako zbirka pesmi, ki venomer prevprašuje svoja izhodišča, naravo, izvire ... Zato je njena govorica, četudi zelo tekoča, morda na prvi pogled celo "klepetava", izjemno kompleksna, saj pesnik

napisano misli v različnih kontekstih: v kontekstu svetovne in/ali slovenske poezije, v kontekstih drugih umetniških zvrsti, v različnih družbenih, zgodovinskih in kulturnih kontekstih, nenazadnje v kontekstu lastnega pisanja. Hkrati pa njegovo "bruhanje lave", kot samoironično poimenuje svoje pesnjenje, te pesmi vedno znova vodi tudi v bližino samonanašajočih se pesmi – zaradi rabe različnih jezikovnih zvrsti, mešanja žanrov, gostobesednosti, menjavanja spola govorca oziroma govorke, se pesmi osamosvajajo od njega/nje, toda prav v točki, ko se nam zazdi, da pesmi producira sam jezik, vanjo spet poseže prvoosebni jaz ali pa nas iz tekočega ritma vrže vpeljava neke nove teme, novega ritmičnega vzorca, zaradi česar smo prisiljeni se soočiti tudi z mejami, ki jih v tej poeziji nemara ni, torej z lastnimi mejami, tako s tistimi, ki se tičejo našega pričakovanja, kaj naj bi bilo pesništvo, kot z eksistencialnimi mejami. V zbirki Udovic smo tako priče pristopu, "ki išče vedno nova pota" (str. 62), in ki nas zato vedno znova preseneča ...

## **Brane Senegačnik: Pogovori z nikomer**

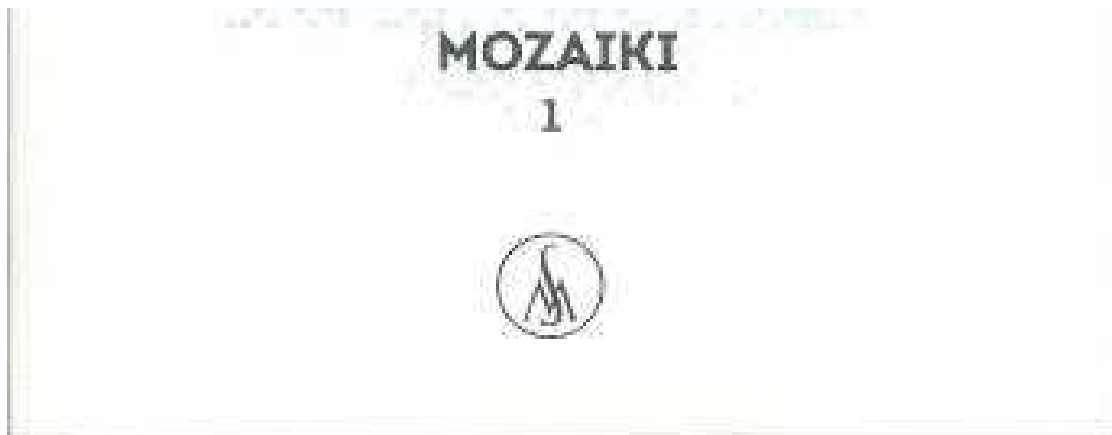
Podobno kot Iztok Osojnik tudi Brane Senegačnik natančno določi mejo: v njegovem primeru mejo predstavlja metrično pravilno oblikovan verz z rimo, pri čemer pesmi neredko prevzamejo sonetno obliko. Senegačnikove pesmi delujejo harmonično, blagglasno, to predvsem po zaslugi pesnikove spretne rabe rime in metafor – v primerjavi z Osojnikovo poezijo smo tu v okviru druge, drugačne tradicije, ki priklicuje čas simbolizma in morda še bolj čas ekspresionizma –, vendar nam pozornejše branje odkrije, da pričujoče pesmi niso zgolj takšne: verzi so glede na število zlogov različnih dolžin, jambski verz se nenapovedano izmenja s trohejskim verzom, na mestu pričakovanega poudarjenega zloga naletimo na nepoudarjen zlog ... Tovrstne ritmične variacije nas neprestano zaustavljajo v branju, nas iztirjajo – spet smo priče prestopanju meje.

Z roko v roki s tem gre tudi pesnikov tretma jezika: v Senegačnikovi poeziji smo priča zgostitvam in premestitvam – naj navedem zgled iz spremne besede Alena Širce: "Vzemimo na primer sklepni verz pesmi o Bachu: 'Kdor je od te tišine, se ne izgubi.' Kako brati (izgovoriti) ta 'je'? Ali gre za 'jè', ki naj ga izgovorimo s kratkim, širokim e-jem, ali gre za 'jé', ki se izgovarja z dolgim, ozkim? Ali je, nadalje, sploh nujen ta ali – ali? Ali ni morda tako, da glagola biti in jesti tu lahko sovpadata, namreč, da tisti, ki 'jè' od tišine, ki ji najnotršnje

pripada, hkrati tudi 'jé' od nje, in tu tako odzvanja tisti pashalni 'jêjte od tega vsi' ... Ali na to ne napotuje že samo Bachovo ime? Ali ni zanj krščanski liturgični kontekst, zakramentalnost glasbe (in poezije) nujna? Eno in drugo je eno, fuzija pomenov: metaforično zauživanje tišine je oblika bivanja, pripadanja, biti obhajan s tišino je občevanje z nedoumljivim, neupodobljivim, neozvočljivim, tistim, ki je popolnoma preko, zunaj ..."

The image shows a book cover with a light blue background and a decorative border. The text on the cover is in bold, black, uppercase letters. The author's name 'BRANE SENEGAČNIK' is at the top, followed by the title 'POGOVORI Z NIKOMER' in a larger font.

**BRANE SENEGAČNIK**  
**POGOVORI**  
**Z NIKOMER**



SLOVENSKA MATICA

Kot ugotavlja Alen Širca, Senegačnikove pesmi ne udejanjajo samo prestopanja meje, ki jo je pesnik potegnil v pregovorno neskončno belino papirja, ampak si za svojo osnovno temo jemljejo vprašanje o prostoru/prostorih, ki ležijo onkraj robov pesmi (in s tem tudi onkraj družbenega in naravnega sveta), o prostoru/prostorih, kjer izvira poezija in kamor nas vodi – o brezčasju (ki "spet je", kot to na zaumen in pesniško efekten način zapiše Senegačnik v pesmi Poletna lutnja).

## Lucija Stupica: Točke izginjanja

Pojem meje ni tuj niti novi poeziji Lucije Stupice, zbrane v zbirki Točke izginjanja, in beseda meja se v njenih novih pesmih eksplicitno ali implicitno pogosto pojavi. Če je pri Osojniku zavest o meji in prestopanju meje vgrajena v same temelje njegovega pesništva, ki ga tako dela presenetljivega, razgibanega, vedno drugačnega, in je pri Senegačniku meja pojmovana predvsem kot meja med profanim in svetim, njen prestop pa presvetli in posveti tako pesem kot tudi človekovo bivanje, Lucija Stupica opozarja na naravo same meje – ta ni toliko črta, kot je prazen prostor, vrzel: "Še kasneje, na meji med pravljичnim in resničnim,/iz vrzeli v spominu vstane modra gondola./Pluje po vodi ali zraku – samo po tirihi nikoli." (Modra gondola)

Lucija Stupica





## LUD LITERATURA

Meja je vrzel, je praznina med zdaj in nekoč, med tukaj in tam in kot takšna lahko prevzame različne oblike – kar nekaj pesmi Lucije Stupice tako tematizira pojem otoka in razliko med celino in otokom: "In morda je morje/med tvojim otokom in mojo celino/prepad, tolmun ali premor./nekaj, kar opogumlja./Ali pa je, nasprotno, zrcalo/za luno, oblake in besede." (Rdeča pokrajina 2)

Meja ni ena sama meja in njena narava ni enoznačno določljiva. Otok v citirani pesmi prav tako ni Bennov južni otok, ampak je severni otok in kot tak razločen z mejo naših pojmovanj o otokih od južnega otoka, meja pa je zemljepisna in kulturna, kar še posebej pride do izraza v pesmi Kulturni dialog.

Meja torej ne deli le prostora, ampak vzpostavlja tudi drugo, drugega. Prestopiti mejo tako pomeni soočiti se z drugim in prek njega na nov način s sabo. V pesmi Modra gondola pesnica poskuša "dihati skozi drug čas./skozi neko drugo življenje", da bi v zaključni pesmi zbirke zapisala: "Napisala sem to./.../ Ali pa je bil/kdo drug in se nam je samo dozdevalo./da sem sedela ob mizi, knjigah in se pogovarjala/z mrtvimi, živimi, s sencami in kipi?"

Pesmi Lucije Stupice se gibljejo v smeri narativne poezije, zato takšnih prehodov, kot smo jim priča v Osojnikovi in Senegačnikovi zbirkah, pri njej ne moremo pričakovati, tudi je njen napor usmerjen drugam, torej ne v ubeseditev neubesedljivega, kot je to primer pri Senegačniku, temveč v ubeseditev stvari, takšnih kot so, pri čemer se pesnica zaveda, da to ni možno: "Besede me vabijo nazaj./nazaj v jezik, ki nikoli ni bil/zmožen ubesediti stvari takšnih, kot so," Stvari, kot so) – pojem meje se tako vzpostavlja predvsem na ravni govora o meji, vendar pa v zbirki najdemo pesem, ki tudi na ravni zapisa udejanja mejo kot razliko, tu mislim na pesem Hči in oče, zapisano kaskadno, v dveh vzporednih stolpcih, pri čemer je razgiban zapis tudi v kontrastu s sicer statično vsebino, ki je opis fotografije.



*Pesem, ki se zgodi na način poezije, je sama meja, meja, ki kaže  
onkraj sebe in nas vabi, da jo prestopimo.*

Zavest o meji, ki jo izkazuje poezija pesnikov in pesnice, ki sem jih izbral za letošnji **Festival Pranger**, je pomembna že sama po sebi, a danes, ko smo soočeni s poplavo internetne poezije, še toliko bolj, saj vzpostavlja pesem kot izkušnjo roba. Ali kot zapiše Lucija Stupica v pesmi Točka odhoda: "Poezija je rob, po katerem hodiva./rob, s katerega padava v nove skrivnosti." Pesem, ki se zgodi na način poezije, je torej sama meja, meja, ki kaže onkraj sebe in nas vabi, da jo prestopimo.